

Terugblik presentatie Sylvia Moes bij de online bijeenkomst: *Wat is de rol van de bibliotheek bij regie op leermaterialen?*

Waar lopen docenten tegenaan als zij leermaterialen willen inzetten die passen bij hun onderwijs? En hoe kan de expertise van een bibliotheek hier een rol in spelen? De werkgroep Bibliotheken en Open en Online Onderwijs organiseerde maandag 14 september 2026 een online bijeenkomst hierover.

1 maart 2022 is de Verklaring Nationale aanpak digitale en open leermaterialen <https://www.versnellingsplan.nl/kennisbank/verklaring-nationale-aanpak-digitale-en-open-leermaterialen/index.html> ondertekend door Vereniging Hogescholen, Universiteiten van Nederland en SURF. Met deze verklaring spreken de Nederlandse publieke hoger onderwijsinstellingen de ambitie uit de komende jaren als instelling zelf én in gezamenlijkheid, regie te voeren op het maken, delen, hergebruiken en inkopen van digitale en open leermaterialen en de daarbij behorende of af te leiden data. Op die wijze borgen de hoger onderwijsinstellingen belangrijke publieke waarden, voor nu en in de toekomst.

Eén van de aandachtspunten daarbij is dat docenten en studenten bij de inrichting van het leerproces gebruik kunnen maken van een passende mix van leermaterialen. Maar docenten lopen daarbij tegen problemen aan.

Sylvia Moes en Gerlien Klein hebben vanuit Npuls een inventarisatie gedaan naar waar die knelpunten uit bestaan.

Sylvia presenteerde deze inventarisatie. Het doel was om inzicht te krijgen in de knelpunten die docenten ervaren bij het vinden, gebruiken, ontwikkelen en delen van digitale en open leermaterialen. Daarnaast is gekeken welke initiatieven al bestaan en waar verdere ondersteuning nodig is.

De inventarisatie is gebaseerd op de vier fasen van het onderwijsproces uit de praatplaat digitale leermaterialen uit het versnellingsplan <https://www.surf.nl/praatplaat-digitale-leermaterialen-een-flexibel-en-rijk-aanbod-voor-docenten-en-studenten> :

1. Curriculum ontwerpen
2. Onderwijs voorbereiden
3. Onderwijs doorlopen
4. Onderwijs verbeteren

De belangrijkste bevindingen zijn getoetst bij docenten van vier onderwijsinstellingen.

Algemene thema's

Door alle fasen heen komen een aantal terugkerende knelpunten naar voren:

- Onvoldoende kennis over auteursrecht, copyright en Creative Commons-licenties.
- Moeite met het vinden van kwalitatief goede en actuele leermaterialen.
- Versnippering van materialen over verschillende platforms.
- Gebrek aan tijd om materialen te zoeken, maken en onderhouden.
- Onbekendheid met beschikbare tools, platforms en ondersteuningsmogelijkheden.
- Behoeftte aan samenwerking met collega's die vergelijkbare vakken verzorgen.
- Onvoldoende inzicht in het gebruik en effect van leermaterialen.
- Toenemende vragen rondom AI, kwaliteit van bronnen en auteursrecht.

1. Curriculum ontwerpen

Docenten lopen tegen de volgende uitdagingen aan:

- Hoe creëer je draagvlak voor open leermaterialen?
- Hoe zorg je dat leermaterialen actueel blijven?
- Welke soorten leermaterialen passen bij welke leerdoelen en werkvormen?
- Waar vind je geschikte materialen?
- Hoe beoordeel je de kwaliteit ervan?
- Waar kun je terecht voor didactische ondersteuning?
- De bibliotheek is onvoldoende aangesloten op het ontwerpproces (als hot topic, zie vlammetje in de PowerPoint en Excel)

Docenten hebben moeite om te bepalen welke vormen van leermateriaal het beste aansluiten bij specifieke leerdoelen en werkvormen. Hoewel hiervoor hulpmiddelen bestaan, zoals het door Sylvia Moes en Robert Schuwer ontwikkelde inspiratiewiel voor digitaal leermateriaal

<https://www.versnellingsplan.nl/kennisbank/tool-kies-wijzer-digitaal-leermateriaal-3/index.html> , zijn veel docenten hiermee onvoldoende bekend.

Voor bibliotheken ligt hier vooral een rol in het ondersteunen bij het vinden en beoordelen van materialen. Wat betreft de **didactische keuze** voor het juiste type leermateriaal, kan samenwerking tussen bibliotheken en onderwijskundigen meerwaarde bieden.

2. Onderwijs voorbereiden

In deze fase spelen vooral praktische vragen:

- Wat mag wel en niet volgens het auteursrecht?
- Hoe herken je open, semi-open en commerciële materialen?
- Mag bestaand materiaal worden aangepast?
- Hoe maak je kwalitatief goede en actuele leermaterialen?
- Hoe vind je collega's om samen materiaal te ontwikkelen?
- Hoe hergebruik je materiaal van andere opleidingen?

- Hoe krijg je zicht op gebruiksgegevens van leermaterialen?

Daarnaast blijkt dat veel docenten auteursrechtelijke regels niet goed kennen of deze soms bewust negeren vanwege praktische beperkingen.

3. Onderwijs geven

Tijdens de uitvoering van onderwijs ervaren docenten problemen met:

- Het afstemmen van materialen op verschillende niveaus, leerstijlen en interesses van studenten.
- Flexibele leerpaden.
- Toegang tot leermaterialen voor studenten van andere instellingen.
- Gebruik van interactieve leermaterialen.
- Begeleiding van studenten bij het zoeken en maken van materialen.
- Auteursrecht van door studenten gemaakte content.

Ook blijkt dat veel docenten niet bekend zijn met platforms zoals Wikiwijs en Xerte, terwijl deze juist bedoeld zijn voor het maken, delen en hergebruiken van open leermaterialen.

Verder missen docenten informatie in metadata over hoe materialen in de praktijk worden ingezet en voor welke leerdoelen de materialen geschikt zijn.

4. Onderwijs verbeteren

In deze fase staan evaluatie en verbetering centraal.

Belangrijke knelpunten zijn:

- Onvoldoende inzicht in gebruiksdata en learning analytics.
- Vragen rondom privacy, databronnen en datakwaliteit.
- Onvoldoende kennis over het publiceren van leermaterialen.
- Vragen over auteursrecht van studentenwerk.
- Problemen rondom het hergebruik en aanpassen van materialen.
- Financiële ongelijkheid tussen studenten door betaalde leermiddelen en aanvullend oefenmateriaal.

Ook werd aandacht besteed aan een groeiend probleem waarbij studenten samenvattingen en aantekeningen verkopen die deels bestaan uit materiaal van docenten of uitgevers, wat nieuwe auteursrechtelijke vraagstukken oproept.

Relevantie voor bibliotheken

Voor bibliotheken zijn met name de volgende onderwerpen relevant:

- Ondersteuning bij auteursrecht en Creative Commons-licenties.
- Hulp bij het vinden, beoordelen en hergebruiken van leermaterialen.
- Bevorderen van open leermaterialen.
- Kennisdeling over beschikbare platforms en tools.
- Ondersteuning bij publiceren, metadata en kwaliteitsborging.
- Samenwerking met onderwijskundigen om docenten te adviseren over passende leermaterialen voor specifieke leerdoelen.

De conclusie is dat docenten behoefte hebben aan meer ondersteuning, overzicht, kennisdeling en samenwerking rondom digitale leermaterialen. Bibliotheken kunnen daarin een belangrijke rol spelen, vooral op het gebied van vindbaarheid, auteursrecht, open leermaterialen en kwaliteitsondersteuning.

Nagekomen:

Sylvia heeft om B-OOO een verder te helpen [de topics verzameld in Excel](#) en deze ondergebracht in thema's, zodat dit wat structuur geeft en beter inzicht op topics per onderwerp.

Er zijn 3 tabbladen (inclusief vlammetjes voor prioritering):

- Gegevens per fase in cyclus
- Verzameling van alle gegevens onder elkaar, alfabetisch geordend
- Per thema/onderwerp genoemde zaken

Samenvatting gemaakt met behulp van Microsoft Copilot op basis van het transcript van de opname.